
1.3. РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

(Барановська О. В.)

I. Компетентнісний підхід до шкільної освіти: історія, законодавче забезпечення, сучасні підходи

Стрімкий науково-технічний прогрес, активні соціальні зміни, якими відзначені останні десятиліття світової історії, вплинули на зміну мети і завдань освіти. Основною парадигмою сучасної освіти стала особистісно орієнтована парадигма, гуманізація та гуманітаризація навчання, інформатизація та технологізація, що невинно позначається на навчальному процесі закладів загальної середньої освіти. В умовах інформаційного суспільства постають нові вимоги до випускників середніх навчальних закладів і стратегічно необхідною вимогою є компетентісно орієнтоване навчання. Серед причин, які спонукали до зміни завдань освіти і пошуку нових підходів до модернізації шкільної освіти, можна назвати: постійно зростаючий потік інформації в інформаційному суспільстві; постійне проведення реформ в різних ланках суспільства; загроза безробіття в ринкових умовах, що вимагає постійного самовдосконалення та навчання; загострення небезпеки втрати унікальності кожної людини, її здатності обирати власну життєву траєкторію; посилення міграційних та інтегративних процесів; зміна парадигми освіти із технократичної на гуманістичну. Однією із надзвичайно важливих загальних проблем сучасності є налагодження взаєморозуміння між цілими націями, групами людей, окремими індивідами. Нині мільйони людей є суб'єктами міжнародного спілкування, учасниками спільної діяльності, проектів, під час яких аналізуються і вибудовуються нові теорії та практичні рішення. Це робить актуальним безперевну освіту і навчання протягом життя, а це, в свою чергу, спонукає до розширення звичного уявлення про мету, завдання освіти і навчання та говорити *про перехід від інерційного суспільства до інноваційної його моделі*. Шкільна освіта має сприяти формуванню в учнів цілісної уяви про земну цивілізацію, закладати основи розуміння сучасних проблем, в той же час стверджувати ідею цінності і унікальності людської особистості). Компетентісно спрямована парадигма освіти виходить із того, що ефективний розвиток і саморозвиток молодої людини неможливий в умовах її несвободи і відсутності вибору. Необхідність перебудови змісту і процесу навчання на компетентісних засадах зумовлено переходом освіти з технократичної на гуманістичну парадигму. Гуманізація освіти це її переорієнтація на осо-

бистісну спрямованість, на процес і результат розвитку, на самоствердження, самореалізацію дитини. В Україні, як і в інших країнах ведеться постійний пошук відповідей на сучасні виклики, варіантів прийнятної для національної освіти компетентнісної моделі. Грунтовні пошуки в цій площині розпочалися на початку нового століття науковцями Національної академії педагогічних наук України Н. М. Бібік, О. О. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Е. Трубачевою та іншими. У дослідженні «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи» (2004) було розпочато довготривалу дискусію навколо питання запровадження компетентнісного підходу в українську освіту [10]. Ця дискусія триває досі, але ідея компетентнісного підходу в сучасній школі закладена в усі нові державні і базові освітянські документи.

Ще у 1996 році великий внесок у розвиток розуміння ключових компетентностей було зроблено в рамках **ЮНЕСКО** у *Доповіді Міжнародної комісії з освіти для XXI століття «Освіта. Прихований скарб»*, відомої як *Доповідь Жака Делора*. У доповіді було виокремлено чотири базових вміння для освіти XXI століття: *вміння жити разом, вміння вчитись, вміння діяти, вміння бути*, які по суті є ключовими компетентностями.

Тож ось ці «чотири стовпи», на яких ґрунтується освіта [5; 32]:

- *Навчати навчатися* — означає формувати учнівські вміння оволодівати та оперувати найрізноманітнішою інформацією, які стверджують молоду особистість у ролі учня і, що не менш важливо, у ролі майбутнього вихователя;
- *Навчити працювати* — забезпечувати не тільки здатність ефективно оволодівати професійними навичками, а й вміння знаходити вихід у найнепередбачуваних виробничих ситуаціях, вміння співпрацювати в колективі, співвідносити себе з конкретними фаховими ролями та ефективно їх виконувати;
- *Навчати жити* — утверджувати цілісний світогляд світосприйняття, допомагати учням віднаходити особистісний сенс життя, досягнення моральної та духовної зрілості, ставати відповідальними як за особистісну долю, так і за долю загалу;
- *Навчати бути* — прищеплювати й розвивати таланти до налагоджування соціальних, дружніх та родинних стосунків, виховувати здатність до симпатії, персоніфікованих взаємин з іншими людьми.

Тоді ж, 27-30 березня 1996 року в Берні, в рамках проекту «Середня освіта для Європи» відбувся симпозіум, а якому доповідь М. Стобарта (директора Департаменту освіти, культури і спорту Ради Європи) про-

звучала думка про те, що успіх підростаюче покоління буде мати тоді, коли ми точно визначимо та окреслимо, який фундамент компетенції воно має отримати.

В трактуванні **Ради Європи** компетентність є «загальною здатністю, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, які індивід набув у процесі навчання. Компетентності не можуть бути зведені до фактичних знань; бути компетентним не є у всіх випадках синонімом бути вихованим або освіченим [30, с. 4]. Рада Європи визначила ключові компетентності як стрижневі для XXI століття: соціальні; полікультурні; комунікативні; інформаційні; саморозвитку та самоосвіти; творчі. Детальніше вони включають:

- *політичні та соціальні компетентності* трактуються як здатність брати на себе відповідальність, розв'язувати конфлікти мирним шляхом, брати участь у розбудові демократичного суспільства);
- компетентності, пов'язані з життям у *багатокультурному суспільстві* базуються на вмінні визнавати та приймати відмінності, поважати інших, співіснувати з представниками інших культур, мов та релігій);
- *комунікативні компетентності* включають володіння усним та писемним спілкуванням, включаючи знанням більш ніж однієї мови;
- компетентності, пов'язані із розвитком *інформаційного суспільства* базуються на володінні новітніми технологіями, розумінні можливостей та шляхів їх застосування, здатності критично сприймати інформацію;
- *інтелектуальні компетентності* — це фактично вміння вчитись.

Існування компетентностей виокремлених типів типу підтверджено різноманітними організаціями. Наприклад, **Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)** у дослідженні «Визначення та добір компетентностей» (1997) визначила три категорії ключових компетентностей [31]:

1. Група «Взаємодіяти інтерактивно» включає компетентності: використовувати мову, символи та тексти; знання та інформацію; технології у взаємодії.
2. Група «Взаємодіяти у гетерогенних групах» включає компетентності: будувати стосунки з іншими; працювати в команді; розв'язувати конфлікти.
3. Група «Діяти автономно» включає компетентності: діяти у великому вимірі; розробляти та реалізовувати життєві плани та персональні проекти; захищати свої права, інтереси й потреби.

Поняття «компетентність» в документі трактується як комбінація взаємопов'язаних когнітивних та практичних вмінь, знань, мотивації, ціннісних та етичних характеристик, ставлень, емоцій та інших соціальних та поведінкових компонентів, які разом можуть бути мобілізовані для ефективної діяльності у конкретному контексті.

Отже, сьогоднішня освіта до пріоритетів відносить уміння:

- оперувати інформаційними технологіями та знаннями, що потрібні в інформаційному суспільстві;
- бути готовим до постійних змін потоку інформації;
- оперувати і управляти інформацією;
- активно діяти, швидко приймати рішення, критично сприймати інформацію;
- навчатись протягом життя.

Відмітимо, що поняття «компетентність» у трактуванні представниками Ради Європи є загальною здатністю, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, які індивід набув у процесі навчання. При цьому компетентності не можуть бути зведені до фактичних знань; бути компетентним не є у всіх випадках синонімом бути вихованим або освіченим». У 1996 р. членами вказаної організації було оприлюднено список європейських вимог до ключових умінь випускників середніх шкіл у Європі, зокрема: співпрацювати у групі; користуватися новими засобами інформації; розв'язувати проблеми; ознайомлюватися з різними джерелами даних; слухати і брати до уваги погляди інших людей; розмовляти кількома мовами; з'єднувати розрізнені елементи знань; брати на себе відповідальність; бачити зв'язок між минулими і сучасними подіями; долати непевність і складність світу.

У 2004 році науковці Національної академії педагогічних наук України (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Савченко, С. Трубачева та інші), аналізуючи міжнародні проекти та програми, які відображують узагальнену думку міжнародних експертів, зробили висновок, що саме компетентності є тими індикаторами, що визначають готовність учня-випускника до життя, його особистого розвитку і активної участі в житті суспільства. Результати аналізу були оприлюднені в збірнику «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи» (2004) [10].

Тож у контексті компетентнісного підходу проаналізовано вітчизняні державні документи з досліджуваної проблеми: Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»); Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012—2021 роки; Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2011); Закон України «Про освіту»

(2017); Закон України «Про повну загальну освіту» (2020); Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа); Положення про Нову українську школу; Положення про дистанційне навчання (2020).

Основними категоріями, які визначаються в державних документах про освіту, є: *освітній процес, особистісно зорієнтований підхід, індивідуальна освітня траєкторія, гуманітаризація освіти, компетентність, компетентнісне навчання.*

Список компетентностей було закріплено попереднім Законом «Про освіту», який створювався з урахуванням **«Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (від 18.12.2006 р.)** [7; 30]:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

З часом цей перелік коригувався, доповнювався, доопрацьовувався згідно з вимогами сучасного змінюваного світу.

Європейський парламент і Рада Європейського Союзу 17 січня 2018 року схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя [29].

Основними цілями Рамкової програми Європейського Союзу було визначено завдання підтримувати зусилля на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях задля сприяння розвитку компетенцій для навчання протягом усього життя. В програмі *компетентності* визначаються як комбінація знань, навичок та ставлень, де *знання* складається з фактів і цифр, концепцій, ідей та теорій, які вже встановлені та підтримують розуміння певної сфери або предмета; *навички* визначаються як здатність та спроможність виконувати процеси та

використовувати наявні знання для досягнення результатів; *ставлення* описують диспозиції сприйняття і налаштованості щодо ідей, людини або ситуації й спонукають до відповідних реакцій або дій.

Перелік компетентностей відкориговано наступним чином:

- грамотність (Literacy competence);
- мовна компетентність (Languages competence);
- математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (Mathematical competence and competence in science, technology and engineering);
- цифрова компетентність (Digital competence);
- особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence);
- громадянська компетентність (Civic competence);
- підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence);
- компетентність культурної обізнаності та самовираження (Cultural awareness and expression competence).

Акцентується на тому, що цифрова компетентність в сучасному світі набуває глобального значення і включає в себе інформаційну грамотність та грамотність даних, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпеку (включаючи цифрове благополуччя та компетентності, пов'язані з кібербезпекою) та розв'язання проблем. Окремо аналізуються поняття «творчість» та «інноваційність», які мають стосунок до створення, перетворення, рефлексії, досягнення мети у новий спосіб, позитивне прийняття ризиків світу.

Закон України «Про освіту» (2017) [7] метою освіти визначає «...всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору». *Компетентність* Закон визначає як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Закон України «Про повну загальну освіту» (2020) [8] декларує, що «...освітній процес у закладах освіти організовується відповідно до Закону України «Про освіту», цього Закону, інших актів законодавства, освітньої програми (освітніх програм) закладу освіти та спрямовується на виявлення та розвиток здібностей та обдарувань особистості, її індивідуальних здібностей, досягнення результатів навчання, прогресу в розвитку, зокрема формування і застосування відповідних компетентностей, визначених державними стандартами». Індивідуальна освітня траєкторія учня реалізується з урахуванням необхідних для цього ресурсів, наявних у закладу (закладів) освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, зокрема тих, що забезпечують здобуття освіти за мережевою формою здобуття освіти.

У **Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа)** [17] зазначено, що слабким місцем школи є несформованість у частини її випускників належного рівня національної свідомості, достатньої життєвої компетентності, соціального розвитку, необхідної комп'ютерної грамотності, уміння опрацьовувати інформацію, володіння іноземними мовами. Недоліком загальноосвітньої підготовки залишаються недостатні вміння учнів вільно використовувати здобуті знання для розв'язання практичних завдань, аналізу нестандартних ситуацій. Серед завдань загальноосвітньої школи окреслено наступні: формування національно свідомої, вільної, демократичної, життєво і соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях; формування у школярів бажання і уміння вчитися, виховання потреби і здатності до навчання упродовж усього життя, вироблення умінь практичного і творчого застосування здобутих знань; становлення в учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей на основі засвоєння системи знань про природу, людину, суспільство, культуру, виробництво, оволодіння засобами пізнавальної і практичної діяльності; формування життєвої, соціальної, комунікативної і комп'ютерної компетентностей учнів; посилення практично-діяльнісної і творчої складових у змісті всіх освітніх галузей.

У **Державному стандарті базової і повної середньої освіти (2011)** [4] зазначається, що він ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей. До ключових компе-

тентностей належить уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності, а до предметних (галузевих) — комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна компетентності.

Ключові поняття у Державному стандарті, що стосуються поняття «компетентність» :

1. ключова компетентність — спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;
2. ключова компетенція — певний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати у сфері діяльності людини;
3. компетентнісний підхід — спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності;
4. компетентність — набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці;
5. компетенція — суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини;
6. громадянська компетентність — здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;
7. загальнокультурна компетентність — здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;
8. здоров'язбережувальна компетентність — здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей;
9. інформаційно-комунікаційна компетентність — здатність учня використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань;

-
10. комунікативна компетентність — здатність особистості застосовувати у конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, що оточують її та перебувають на відстані, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями;
 11. міжпредметна естетична компетентність — здатність в являти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;
 12. міжпредметна компетентність — здатність учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей;
 13. навчальна програма — нормативний документ, що конкретизує для кожного класу визначені цим Державним стандартом результати навчання відповідно до освітньої галузі або її складової, деталізує навчальний зміст, у результаті засвоєння якого такі результати досягаються, а також містить рекомендації щодо виявлення та оцінювання результатів навчання;
 14. особистісно зорієнтований підхід — спрямованість навчально-виховного процесу на взаємодію і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності у спілкуванні та партнерства у навчанні;
 15. предметна (галузева) компетентність — набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань;
 16. предметна компетенція — сукупність знань, умінь та характерних рис у межах змісту конкретного предмета, необхідних для виконання учнями певних дій з метою розв'язання навчальних проблем, задач, ситуацій;
 17. предметна мистецька компетентність — здатність до розуміння і творчого самовираження у сфері музичного, образотворчого та інших видів мистецтва, що формується під час сприймання творів таких видів мистецтва і їх практичного опанування;
 18. проектно-технологічна компетентність — здатність учнів застосовувати знання, уміння та особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності;
 19. соціальна компетентність — здатність особистості продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Відзначається, що формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, зміст якої є інтегративним, відбувається у результаті застосування під час вивчення всіх предметів навчального плану діяльнісного підходу. Навчальними програмами обов'язково передбачається внесок кожного навчального предмета у формування зазначеної компетентності.

У **Концепції профільного навчання в старшій школі (2003)** [11] зазначено, що профільне навчання — вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу. Основними завданнями профільного навчання є: створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетентностей учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності; забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю. Профільне навчання ґрунтується на таких принципах: фуркації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами); варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення); наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою); гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю); діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів з метою їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання).

Концепція «Нова українська школа» [15] базується на основному тезисі, що процеси розвитку, виховання і соціалізації в новій школі покликані зробити випускника конкурентоздатним у XXI столітті. Формула нової української школи складається з дев'яти ключових компонентів: новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; вмотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; наскрізний процес

виховання, який формує цінності; децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітан, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

В даному документі узагальнено і обґрунтовано список з *десяти ключових компетентностей Нової української школи*:

1. *Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.* Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ — у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.
2. *Основні компетентності у природничих науках і технологіях.* Наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.
3. *Інформаційно-цифрова компетентність* передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).
4. *Уміння вчитися впродовж життя.* Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

-
5. *Спілкування іноземними мовами.* Уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.
 6. *Математична компетентність.* Культура логічного і алгоритмічного мислення. Уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності. Здатність до розуміння і використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем.
 7. *Ініціативність і підприємливість.* Уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Вміння раціонально вести себе як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо.
 8. *Обізнаність та самовираження у сфері культури.* Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.
 9. *Екологічна грамотність і здорове життя.* Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.
 10. *Соціальна та громадянська компетентності.* Усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття.

Ключові компетентності та наскрізні вміння створюють канву, яка є основою для успішної самореалізації учня.

Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти від 16.10.2020 [16].

Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти розширює можливості для дистанційного навчання учнів — як за дистанційною формою здобуття освіти, так і при використанні технологій дистанційного навчання в інших формах здобуття освіти. Тому вирішальним є набуття інформаційної компетентності, яка дасть можливість учням продуктивно працювати в онлайн просторі.

В проаналізованих державних документах виділяються ключові компетентності, що пов'язані основними напрямками розвитку дитини у суспільстві, підкреслюється роль гуманітарного фактору в розвитку суспільства і вперше за довгу історію освітянських реформ підкреслюється головне: необхідність розвитку особистості як творця і проєктувальника свого життя, освоєння учнями життєвої, соціальної компетентності.

Питанням компетентностей людини, їхньої значимості в шкільній освіті займалася низка науковців усього світу. Не дивлячись на те, що дослідженням проблем компетентнісної освіти активно займалися і займаються вітчизняні науковці такі як Н. Бібік, С. Бондар, О. Барановська, І. Гушлевська, С. Гончаренко, І. Ермаков, К. Корсак, О. Локшина, О. Овчарук, Р. Осадчук, В. Паламарчук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, І. Тараненко, С. Трубачева, Т. Хоменко та ін.; російські: І. Зимня, І. Іванова, В. Кальней, А. Маркова, М. Кондаков, В. Краєвський, В. Серіков, А. Хуторський, С. Шишов і ін.; зарубіжні: Гордон Драйден, Джанет Вос, Герман Левітас, Дж. Равен, Д. МакКлелланд, М. Стобарт та ін. Однак, процес виокремлення кочових компетентностей постійно триває і вимагає нових пошуків.

Ще у 80-тих роках ХХ століття ідея і термін «компетентність» широко використовувалась у США та деяких країнах Європи у зв'язку з проблемою індивідуалізації навчання. В процесі вивчення досвіду роботи провідних учителів США була зроблена спроба використати компетентність в якості освітнього результату діяльності учня. Ідея формування компетентностей учнів пов'язувалась з інтелектуальним розвитком, з їх соціальним статусом.

Американський дослідник Дж. Равен побудував модель компетентностей із 143 елементів, що свідчить про різноманітність компетенцій і проблематичність при їх формуванні, а довгий шлях, що пройшли науковці усього світу, зокрема, Україна, виділили «ключові компетенції», що вбирають найбільш узагальнені складові — своєрідні «суперкомпетентності» яких тепер існує від 5 до 10 [18].

У більшості зарубіжних досліджень останніх років (С. Beelische, М. Linard, В. Rey, L. Turkal, М. Joras та ін.), поняття «компетентність» трактується як

готовність мобілізувати всі ресурси людини, необхідні для виконання завдання на високому рівні, адекватні конкретній ситуації.

Поняття «ключові компетенції» лежать в основі більшості сучасних моделей, які представлені зарубіжними вченими. Воно трактується як загальна здатність людини мобілізувати в процесі професійної діяльності отримані знання і вміння, а також використати узагальнені способи виконання дій. Разом з тим, підкреслюється, що ключові компетенції забезпечують універсальність, і тому не можуть бути вузько спеціалізованими. Зарубіжні і вітчизняні вчені сходяться на думці, що ключові компетенції мають характерні ознаки: *багатофункціональність* (оволодіння ними уможливує розв'язання найрізноманітніших проблем у повсякденній, професійній або соціальній сфері); *надпредметність і міждисциплінарність* (можуть бути застосовані в школі при вивченні різних дисциплін, в інших сферах життя людини); потребують значного *інтелектуального розвитку* (абстрактного мислення, критичного мислення та ін.); *багатомірні* (включають різні розумові процеси і інтелектуальні, комунікативні вміння (аналітичні, критичні, комунікативні тощо)).

А. Хуторської розробив перелік ключових компетенцій, за основу яких було взято основні цілі загальної освіти, структуру соціального досвіду і досвіду особистості, а також основні види діяльності учня: *ціннісно-смилова компетенція* (світогляд, ціннісні орієнтири, механізми самовизначення в різних ситуаціях); *загально-культурна компетенція* (пізнання і досвід діяльності в галузі національної і загальнолюдської культури; духовно-моральної основи життя людини і людства, окремих народів; культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій; роль науки і релігії в житті людини; компетенції у побутовій і культурно-дозвілєвій сфері); *навчально-пізнавальна компетенція* (елемент логічної, методологічної, загальнонавчальної діяльності, цілепокладань, планування, аналіз, рефлексія, самооцінка; прийоми розв'язування навчально-пізнавальних проблем; функціональна грамотність); *інформаційна компетенція* (пошук, аналіз і відбір необхідної інформації, її перетворення, збереження і передача; володіння сучасними інформаційними технологіями); *комунікативна компетенція* (знання мов, способів взаємодії з людьми і подіями; навички роботи в групі, колективі, володіння різними соціальними ролями); *соціально-трудова компетенція* (виконання ролі громадянина, спостерігача, виборця, представника, покупця, клієнта, виробника, члена сім'ї); *компетенції особистісного самовдосконалення* (способи фізичного, духовного і інтелектуального саморозвитку; емоційне саморегулювання і самопідтримка; особистісна гігієна, турбота про власне здоров'я,

статева грамотність; внутрішня екологічна культура; способи безпечної життєдіяльності) [24; 25].

А. Хуторской і В. Краєвський акцентували, що у ключових компетенціях концентровано та взаємозалежно втілені всі компоненти загальнопредметного змісту освіти: реальні об'єкти досліджуваної дійсності, загальнокультурні знання про досліджувану дійсність; загальні і загальнонавчальні вміння, навички, узагальнені способи діяльності. Вони наполягали на відображенні освітніх компетенцій в стандартах освіти, в розділах «Обов'язковому мінімуму змісту освітніх програм» і у «Вимогах до рівня підготовки випускників», вони мають бути конкретизовані на рівні навчальних предметів. Дослідники вважали, що саме компетентнісний підхід дозволить замінити предметно орієнтовану систему освіти на особистісно орієнтовану, зберігши традиційну фундаментальність і універсальність [26].

Російські дослідники С. Шишов та В. Кальней [27; 28] розробили проблему відбору ключових (базових, універсальних, що переносяться) компетенцій. Вони визначають поняття «ключова компетенція» як таку, що відповідає найширшому колу специфіки, універсальну для різних видів діяльності, яка може бути умовно названою як «здатність до діяльності». Це поняття в своїй основі є інтегративним і містить такі аспекти: готовність до цілепокладання; готовність до оцінювання; готовність до дії; готовність до рефлексії. Такий підхід відповідає й традиційним цінностям української освіти (орієнтацією на опанування наукової картини світу, гуманізацію, гуманітаризацію, соціальну активність, творчість). Дослідники пропонують виразити сукупність ключових компетенцій через перелік певних дій чи вмінь: вивчати, шукати, думати, співробітничати, братися за справу та адаптуватися. Вони запропонували таку сукупність ключових компетенцій:

- *Вивчати*: вміти здобувати користь з набутого досвіду; організувати взаємозв'язок своїх знань, перетворювати їх в систему, встановлювати відповідний порядок; організувати свої власні прийоми; вміти розв'язувати проблеми; самостійно займатись своїм навчанням.
- *Шукати*: робити запити на різні бази даних; опитувати оточення; консультуватись у експерта; отримувати інформацію; вміти працювати з різноманітними документами і класифікувати їх.
- *Думати*: бачити взаємозв'язок минулих і сучасних подій; критично відноситись до того чи іншого аспекту розвитку нашого суспільства; вміти боротися з непевністю в свої сили та складними ситуаціями; займати позицію в дискусіях і відстоювати свою думку; бачити важ-

лівість політичного і економічного оточення, в якому відбувається навчання і праця; оцінювати соціальні звички, які пов'язані із здоров'ям і оточуючим середовищем; вміти оцінювати твори мистецтва і літератури.

- *Співробітничати*: вміти працювати в групі, у співробітництві; приймати самостійні рішення; вміти узгоджувати конфлікти; вміти домовлятися; вміти розроблять і виконувати контракти.
- *Братися за справу*: включатися в проект; нести відповідальність; увійти в групу чи колектив і зробити свій внесок; довести солідарність; вміти організовувати свою роботу; вміти користуватися обчислювальними і моделюючими приборами.
- *Адаптуватися*: вміння використовувати нові технології інформації і комунікації; довести гнучкість перед змінами обставин; показати витривалість перед труднощами; вміння відшукати нові розв'язки.

Зважаючи на те, що поняття «компетентність» є системним утворенням, виокремлюється підхід, запропонований російським психологом І. Зимнею [9]. Досліджуючи варіанти класифікацій компетенцій, вчена пропонує виділити три основні групи компетенцій і визначити в кожній групі окремі види (10 основних компетенцій). Наводимо основні позиції.

1. *Компетенції, які відносяться до самої людини як особистості, суб'єкта діяльності, спілкування.*

- *компетенції здоров'язберігаючі*: знання і дотримання норм здорового способу життя, знання небезпечності куріння, алкоголізму, наркоманії, СНІДу; знання і дотримання правил особистої гігієни, побуту; фізична культура людини, свобода і відповідальність у виборі способу життя;
- *компетенції ціннісно-сислової орієнтації у світі*: цінності життя; цінності культури (живопис, література, мистецтво, музика), науки; виробництва; історії цивілізацій, власної країни, релігії;
- *компетенції інтеграції*: структурування знань, розширення приросту накопичених знань;
- *громадянські компетенції*: знання і дотримання прав і обов'язків громадянина; свобода і відповідальність, впевненість у собі, власна гнучкість, громадянський обов'язок; знання і гордість за символи держави (герб, прапор, гімн);
- *компетенції самовдосконалення, саморегуляції, саморозвитку*, особистої і предметної рефлексії; сенс життя; професійний розвиток; мовний і мовленнєвий розвиток; оволодіння культурою рідної мови, володіння іноземною мовою.

2. *Компетенції, які відносяться до соціальної взаємодії людини і соціальної сфери:*

- *компетенції соціальної взаємодії:* із суспільством, колективом, громадськістю, сім'єю, друзями, партнерами, конфлікти і їх зняття, співробітництво, толерантність, повага до іншого (раса, національність, релігія, статус, роль, стать), соціальна мобільність;
- *компетенції у спілкуванні:* усному, письмовому, діалозі, монолозі, сприймання тексту; знання і дотримання традицій, ритуалів, етикету; крос-культурне спілкування, ділове листування, діловиробництво, бізнес-мова; іншомовне спілкування, комунікативні завдання, рівні впливу на реципієнта;

3. *Компетенції, як відносяться до діяльності людини:*

- *компетенції пізнавальної діяльності:* постановка і розвиток пізнавальних завдань; нестандартні розв'язки, проблемні ситуації — їх створення і вирішення; продуктивне і репродуктивне пізнання, дослідження, інтелектуальна діяльність;
- *компетенції діяльності:* гра, навчання, праця; засоби і способи діяльності; планування, проектування, моделювання, прогнозування, дослідницька діяльність, орієнтація у різних видах діяльності;
- *компетенції інформаційних технологій:* приймання, переробка, видання інформації; перетворення інформації (читання, конспектування), масмедійні, мультимедійні технології, комп'ютерна грамотність; володіння електронною, інтернет технологією.

Основними характеристиками компетентності автором виділено такі, як: а) готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект); б) володіння знаннями змісту компетенції (когнітивний аспект); в) досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект); г) відношення до змісту компетентності і об'єкту її застосування (ціннісно-смысловий аспект); д) емоційно-вольова регуляція процесу і результату прояву компетентності.

Грунтовне дослідження компетентнісної особистості як стратегічної мети 12-річної школи зробила С. Бондар (2000-ті роки) [3]. Науковець вважала, що перехід до компетентнісного підходу означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в цілісному вимірі, забезпечення спроможності випускника відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» в професії, в соціальній структурі. Проводився експеримент, де було вибудовано загальний процес формування компетентностей, який передбачає взаємозв'язок таких етапів: мотиваційно-вольовий (рівень

мотивації, внутрішньої потреби до предмету, рівень прагнень проявити себе, готовність досягти мети); інформаційний (когнітивний, оволодіння необхідними знаннями, уявленнями, нормами); операційно-діяльнисний (процесуальний, оволодіння способами діяльності, готовність знайти, виявити, відшукати, переробити інформацію і здійснити певну діяльність); практичний (здійснити продуктивну діяльність). С. Бондар досліджувала сутність і внутрішню структуру поняття «компетенція», визначила загальний процес формування компетентностей. Побудовану методикку формування ключової компетентності дослідниця апробувала на прикладі навчально-пізнавальної компетенції (пошуково-дослідницької компетенції) [3].

У дослідженнях О. Локшиної обґрунтовуються тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу, зокрема, стандартизації змісту, його трансформацію на компетентнісних засадах та спрямування на формування демократичних цінностей в умовах полікультурного суспільства. Дослідницею зроблений аналіз успіхів та проблем впровадження компетентнісної ідеї в освіті зарубіжжя. Зазначалося, що у 2005 р. ЄС розробив Європейську довідкову систему ключових компетентностей для навчання протягом життя в якій компетентність визначається, як «комбінація знань, вмінь та ставлень у відповідному контексті» а ключова компетентність як така, що «її потребують індивідууми для особистісного розвитку, активного громадянства, соціальної інтеграції та зайнятості». Довідкова система складається з восьми ключових компетентностей: спілкування рідною мовою; спілкування іноземною мовою; математична компетентність та базові компетентності з науки та технологій; цифрова компетентність; вміння вчитись; міжособистісна, міжкультурна і соціальна компетентності та громадянська компетентність; підприємливість; культурна виразність [13; 14].

О. Савченко зазначає, що державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти та визначає ключову компетентність як спеціально структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість ефективно брати участь у різних життєвих сферах діяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів. Ключова компетенція розуміється як об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини [20].

Н. Бібік вважає, що «...з урахуванням напрацювань у сфері особистісно орієнтованої освіти в зарубіжному досвіді сформувалося розуміння

компетентності як інтегрованого результату освіти, присвоєного особистістю, що передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах саме тоді створюються умови для включення механізмів компетентності – здатності діяти в конкретних умовах і мотивів досягти результату...» [2].

С. Трубачева компетентнісно орієнтоване освітнє середовище визначає як сукупність спеціально організованих психолого-педагогічних умов, що забезпечують якість підготовки учнів у компетентнісному форматі: їх навчально-практичну, дослідницьку та проектну активність, соціальну мобільність, готовність до профільного та професійного самовизначення з подальшим самовдосконаленням [22].

С. Трубачева та О. Барановська зазначають, що компетентність як інтегрований результат індивідуальної навчальної діяльності учнів формується на основі оволодіння ними змістовими, процесуальними й мотиваційними освітніми компонентами [23].

О. Барановська досліджувала дидактичні підходи формування інформаційних компетентностей учнів основної школи, нею створено технологію формування зазначеної компетентності, вивчено передовий досвід [1].

Український дослідник І. Єрмаков подає основні *якості випускника української школи через набір основних компетенцій*, якими необхідно оволодіти молодим людям, щоб ефективно освоїти життєві і соціальні ролі в суспільстві і знайти своє місце в житті. Кожен випускник української школи має володіти компетенціями: бути гнучким, мобільним, вміти інтегруватись у динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці; критично мислити; використовувати знання як інструмент для розв'язання життєвих проблем; генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність; володіти комунікативною культурою, вміти працювати в команді; вміти запобігти та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації у професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави; вміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення; бережно ставитися до свого здоров'я і здоров'я інших як найвищої цінності; бути здатним до вибору із численних альтернатив, що пропонує сучасне життя. Таким чином, *за роки навчання випускник школи повинен засвоїти, що його життєвий успіх не самоціль, а засіб реалізації своїх здібностей*. І. Єрмаков — автор досліджень *життєтворчості особистості* [6].

Компетентнісний підхід в освіті став новим орієнтиром сучасних шкіл України. Формування в особистості ключових компетентностей може дати особистості можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, на ринку праці, зробити можливим навчання протягом життя.

Висновки

Проведені дослідження з доцільності впровадження компетентнісного підходу в освіті синхронізуються з результатами, викладеними в документах міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО. В Кронбергській декларації про перспективи процесів придбання і передавання знань на найближчі 25 років (Зустріч експертів ЮНЕСКО 22-23 червня 2007 року в м. Кронберг) [12;с. 74-75] наведено деякі прогнози:

- процеси отримання та передавання знань будуть технологізуватися, тому традиційні освітні процеси зазнають революційних змін і виникнуть нові спільноти знань;
- важливість придбання фактографічних знань знижуватиметься, а здатність розбиратися в складних системах, вміння працювати з інформацією стане критично важливою;
- роль вчителів в якості інструкторів буде знижуватися, а збільшуватиметься їхня роль як тьюторів, методистів; виконання ними ролі зразка для наслідування, функцій оцінки та інтерпретації при передаванні, створенні та отриманні знань, буде зростати;
- необхідний безперервний професійний розвиток вчителя який має відповідати новій ролі, включаючи вміння ефективно використовувати нові технології;
- зростатиме роль учнів в процесі набуття і передавання знань, включаючи процеси створення і поширення контенту;
- зростатиме роль індивідуалізації навчання учнів.

Література

1. Барановська О. В. Інформаційна компетенція: дидактичні підходи, технологія формування, передовий досвід // Практико зорієнтований посібник. — Запоріжжя: Хортиця, 2008. — 141 с.
2. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті», Український педагогічний журнал, №1, С. 47—58, 2015.
3. Бондар С. П. Компетентнісна спрямованість змісту і структури навчального предмета в умовах фундаменталізації освіти [Текст] /

-
- С. П. Бондар // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. — Вип. 20 : зб. наук. праць. — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. — 232 с. — С. 10—23.
4. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1392 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>
 5. Делор Ж. Образование: необходимая утопия // М., Педагогика. — 1998. — №5. — 32 с.
 6. Життєва компетентність особистості / Науково-метод. посібник / За ред. Л.В.Сохань, І. Г. Єрмакова та ін. — К.: Богдана, 2003. — 520 с.
 7. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. №38—39. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
 8. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Документ 463-IX. Прийняття від 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
 9. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования / эксперимент и инновации в школе, 2009, №2, с. 7—14.
 10. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: /Бібліотека з освітньої політики /Під заг.ред. О. В. Овчарук. — К.: «К.І.С.», 2004. — 112 с.
 11. Концепція профільного навчання в старшій школі Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, №24, 2003.
 12. Кронбергская декларация о будущем процессов приобретения и передачи знаний // Высшее образование сегодня, 2007, №9, С. 74—79.
 13. Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн-членів Європейського Союзу // Педагогіка і психологія, №1, 2007. — С.131-142.
 14. Локшина О. І. Компетентнісна» ідея в освіті зарубіжжя: успіхи та проблеми реалізації / Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації, №1, С. 51—59, 2014.
 15. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
 16. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти від 6 жовтня 2020 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/>

news/vidsogodni-nabuvayut-chinnosti-onovleni-umovi-distancijnogo-navchannya-u-shkolah

17. Про Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа) Постанова №12/5-2 від 22.11.2001 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_5-2290-01#Text
18. Равен Дж., Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация. Москва, Россия: Изд. Центр Академия, 2002.
19. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text
20. Савченко О. Я. Ключові компетентності — інноваційний результат шкільної освіти / Рідна школа. — 2011. — №8-9. — С. 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_8-9_4
21. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. — К., 2003. — 296 с.
22. Трубачева С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. Е. Трубачева // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: під заг. ред. О. В. Овчарук. — К.: К.І.С., 2004. — С. 51-57.
23. Трубачева С., Барановська О. Компетентнісно орієнтовані педагогічні технології в структурі шкільного підручника //Проблеми сучасного підручника: матеріали Міжнародної наук.- практ. конф. (м. Мінськ, 18—19 трав. 2018 р.). К.: Педагогічна думка, 2018. С. 81—85.
24. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования» / Народное образование, №2, С. 58—64, 2003.
25. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении : Научно-методическое пособие. — М. : Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2013. — 73 с. (Серия «Новые стандарты»). А. А. Орлова, Ред., Тула: Россия: Изд-во Тул. гос. пед. ун-та им. Л. Н. Толстого, 2008, №. 1, С. 117—137.
26. Краевский В.В. Хуторской А.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах //Педагогика. — 2003. — №2. — С.3-9.
27. Шишов С. Понятие компетенции в контексте качества образования / Стандарт и мониторинг в образовании. — 1999. — №2. — С. 14-22.
28. Шишов С. Е., Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе. — Изд. второе. — М.: 1999.

-
-
29. COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance) URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG
 30. Hutmacher Walo. Key competencies in Europe // Report # DECS/SE/Sec-(96)-43 of the Symposium (Berne, Switzerland, 27-30 March, 1996). A Secondary Education for Europe Project. — Council for Cultural Cooperation, Strasbourg, France, 1997. — 72 p., p. 4.
 31. OECD. The Definition and Selection of Key Competencies. Executive Summary. 2005.
 32. UNESCO. IBE. Nanzhao Zhou. Competencies in Curriculum Development, 2006. — 6 p. World Conference on Education for All: Meeting Basic Learning Needs. Jomtien, Thailand, 5-9 March 1990 — Inter-Agency Commission (UNDO, UNESCO, UNICEF, WORLD BANK) for the World Conference on Education for All. — N.Y.: UNICEF — 164 p., C.2.

1.4. МОДЕЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИДАКТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

(Кизенко В. І.)

1. Курси за вибором як невід’ємна складова реалізації дидактичних технологій в умовах профільного навчання

Необхідність модернізації української освіти, інтеграція її в загальноєвропейський освітній простір, а також збереження й розвиток кращих традицій вітчизняних закладів загальної середньої освіти вносять істотні корективи в систему освіти [3, с. 18]. Тож, «перед школою ставиться завдання зберегти фундаментальність освіти, водночас посилити практичну і поглибити життєву спрямованість змісту освіти, розвивати в учнів здатність до мислення й самостійної діяльності, дбаючи про їхні ціннісно-сміслові орієнтації» [2, с. 22].

Трактуючи поняття «дидактична технологія» слід виходити зі змісту терміна «дидактика», що позначає теорію освіти і навчання, а також виховання у процесі навчання. За С. Гончаренком, дидактика також науково обґрунтовує зміст освіти, вивчає закономірності, принципи, методи й організаційні форми навчання. Отже, йдеться про дидактичну систему як сукупність взаємозв’язаних елементів — цілей навчання, змісту навчання, форм і методів навчання, а також засобів з їх розмаїттям. Ця дидактична система алгоритмізує опанування здобувачами освіти конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета/дисципліни, ок-